

Täysistunto

Torstai 3.12.2015 klo 16.01—21.22

11. Lakialoite laiksi tietoyhteiskuntakaaren muuttamisesta

Lakialoite LA 23/2015 vp Eeva-Johanna Eloranta sd ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään liikenne- ja viestintävaliokuntaan.

Keskustelu

20.13 **Eeva-Johanna Eloranta sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunnan viime kaudella säätämässä tietoyhteiskuntakaareissa on toteutettu sähköisen viestinnän säätelyn mittava kokonaisuudistus. Sähköiseen viestintään liittyen langattoman teknologian myötä älypuhelimet, taulutietokoneet ja monet muut langattomat sovellukset ovat tulleet osaksi jokapäiväistä elämää sekä niiden myötä myös matkapuhelintukiasemat ja radiomastot. Samalla radiotaajuinen sähkömagneettinen säteily lisääntyy ympärillämme koko ajan. Siihen liittyviä mahdollisia riskejä ei ole riittävästi kuitenkaan arvioitu. Langattoman viestinnän myötä myös tarve rakentaa tukiasemia ja radiomastoja on kasvanut. Tätä ei kuitenkaan ole riittävästi otettu huomioon kaavoituksessa, eikä tukiasemien ja radiomastojen sijoittelua varten ole selkeitä pelisääntöjä myöskään tuoreessa tietoyhteiskuntakaareissa.

Matkapuhelimen käyttöön on yksilön mahdollista ainakin jossain määrin itse vaikuttaa. Tukiasemien ja radiomastojen säteily ei kuitenkaan ole yksilön itsensä hallittavissa. Näin ollen asiaan liittyy oikeudellisia ongelmia, jotka tulisi ottaa paremmin huomioon lainsäädännössä. Vaikka tukiasemien säteily on heikompaa kuin matkapuhelimien säteily, altistutaan sille kroonisesti enemmän tai vähemmän esimerkiksi asuinpaikasta riippuen. Tukiaseman säteily ei ole jakautunut tasaisesti ympäristöömme, vaan altistumistasoissa on suuria eroja esimerkiksi eri asuntojen tai työpaikkojen välillä riippuen esimerkiksi siitä, miten lähellä näitä ne sijaitsevat.

Radiotaajuinen säteily ei ole ihmisille ja ympäristölle riskitöntä, vaan Maailman terveysjärjestö WHO:n luokituksen mukaan radiotaajuinen säteily on mahdollinen karsinogeeni eli mahdollisesti syöpää aiheuttava. Luokitus koskee kaikkia langattomia laitejärjestelmiä. Vuoden 2011 jälkeen on julkaistu monia vertaisarvioituja tutkimuksia, joiden perusteella monet tässä arviointipaneelissa olleista asiantuntijoista kannattaisivat jo tiukempaa kategoriaa: todennäköisesti karsinogeeninen ihmisille tai karsinogeeninen ihmiselle. Vuonna 2011 Euroopan neuvosto suositteli, että sen jäsenvaltioiden tulisi ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin erityisesti lasten ja nuorten suojelemiseksi myös matkapuhelimien tuottamalta säteilyltä, koska näillä ryhmillä on kohonnut riski sairastua pään alueen kasvaimiin. Myös kotimainen Säteilyturvakeskus on suositellut lasten kännykän käytön ra-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2015 vp

joittamista, mutta sen mukaan tukiasemista ei kuitenkaan ole vaaraa, toisin kuin Euroopan parlamentti päätöslauselmassaan vuodelta 2009 toteaa ja vaikka tosiaankin tuo äsken mainittu WHO-luokitus mainitsee tämän mahdollisen karsinogeenisyyden.

Säteilyturvakeskuksen näkemys siitä, että ihmiseen kohdistuva altistus on niin vähäistä, ettei siitä voi olla haittaa eikä erityistoimenpiteitä tarvita, perustuu joidenkin arvioiden mukaan ajastaan jäljessä olevaan paradigmaan ionisoimattoman säteilyn lämpövaikutusominaisuudesta. Tässä ICNIRP-standardissa, jota Suomi noudattaa, huomioidaan vain lyhytkestoinen lämpövaikutus mutta ei biologisia vaikutuksia, vaikka niistä on olemassa suuri määrä tieteellisiä julkaisuja. Tutkimusnäytön pohjalta monissa maissa on tiukennettu lain-säädäntöä ja lisätty päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Meillä on jo paljon tutkimustuloksia siitä, että radiotaajuinen sähkömagneettinen säteily on vaarallista terveydelle. Bioinitiative 2012 -asiantuntijaryhmä on läpikäynyt 1 800 sähkömagneettisiin kenttiin ja niiden terveysvaikutuksiin liittyvää tutkimusta ja toteaa, että näyttö matkaviestinverkon tukiasemien ja radiomastojen terveysriskeistä on merkittävästi lisääntynyt vuoden 2007 jälkeen. Tutkimusnäyttöä löytyi muun muassa matkapuhelimen pitkäaikaiskäytön aiheuttamasta altistumisesta pahanlaatuiselle aivokasvaimelle. Erityisen herkkiä riskeille raportin mukaan ovat lapset ja nuoret. Esimerkiksi Turun ammattikorkeakoulun radio- ja EMC-laboratorion tekemissä radiotaajuuden säteilyn kenttämittauksissa on todettu, että asuminen tai työskentely matkaviestinverkon radiomaston tai tukiaseman pääkeilassa aiheuttaa tavallista suuremman tarpeettoman altistumisen radiotaajuiselle säteilylle. Kaikissa tutkimuksissa ei haitallisia terveysvaikutuksia ole havaittu, ja näin ollen tiedeyhteisö parhaillaan kiistelee terveysvaikutuksista. Elinympäristöömme on siis päästetty nykytiedon mukaan vähintään 2B-luokan karsinogeeni ilman, että siitä on käyty tarpeeksi julkista keskustelua. Tätä ei ole otettu riittävästi huomioon myöskään varovaisuusperiaatteen näkökulmasta tietoyhteiskuntakaarta säädettäessä.

Arvoisa puhemies! Varovaisuusperiaate on yleisesti tunnustettu oikeusperiaate mahdollisesti terveysriskejä aiheuttavassa toiminnassa, ja sitä tulisi kunnioittaa siinä vaiheessa, kun tieteellinen yhteisö ei ole yksimielinen riskin suuruudesta. Varovaisuusperiaatteesta käytetään Euroopan unionin oikeudessa myös nimeä ennalta varautumisen periaate. Tämä tarkoittaa, että ympäristönsuojelullisiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä, vaikka täyttää tieteellistä varmuutta ympäristöhaitoista ei ole. Varovaisuusperiaatteen avulla pyritään ennaltoivasti hallitsemaan tilanteita, joihin liittyy epävarmuutta ja tiedon puutetta ja joissa sääntelyn laiminlyönti voi johtaa korkeisiin kustannuksiin. Varovaisuusperiaate ja säteilylain 2 §:n mukainen niin sanottu optimointiperiaate eli se, että terveydelle haitallinen säteilyaltistus pidetään niin alhaisena kuin käytännöllisin toimenpitein on mahdollista, on hyväksytty viralliseksi osaksi säteilyriskiemme hallintaa. Säteilyturvakeskus on linjannut, että varovaisuusperiaate on paikallaan silloin, kun tieteellisillä perusteilla on mahdollista olettaa, että riski on olemassa ja siitä voi koitua vakavia ja pysyviä seurauksia luonnolle tai ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille. Perustavoitteena tulisi olla riskin ehkäiseminen ennen kuin haittaa ehtii ilmetä. Myös perustuslakimme takaama oikeus terveelliseen ympäristöön edellyttää, että epävarmoissa tilanteissa päätökset tehdään ympäristön näkökulmaa painottaen. Varovaisuusperiaate suhteessa tukiasemiin ja radiomastojen sijoitteluun tuleekin ottaa paremmin huomioon tietoyhteiskuntakaaren säädöksissä.

Arvoisa puhemies! Tietoyhteiskuntakaaren 229 §:n 1 momentissa säädetään teleyrityksen oikeudesta sijoittaa toisen omistamalle tai hallitsemaalle alueelle yleisiä tietoliikenneyhteyksiä palveleva telekaapeli, matkaviestiverkon tukiasema tai radiomasto. Jolle si-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2015 vp

joittamisesta päästä sopimukseen kiinteistön tai rakennuksen omistajan kanssa, niin 4 momentin mukaan laitteen sijoittamisesta päättää kunnan rakennusvalvontaviranomainen. Telekaapeli sijoittamista toisen omistamalle tai hallitsevalle alueelle ei kuitenkaan voi suoraan rinnastaa matkaviestinverkon tukiaseman tai radiomaston rakentamiseen, koska telekaapeleista aiheutuva haitta on toisenlaatuista kuin se, mitä tukiaseman tai radiomaston asentamisesta saattaa aiheutua. Telekaapeli ei tuota radiotaajuista sähkömagneettista säteilyä, joka leviäisi laajalti kiinteistöön tai rakennukseen altistaen asukkaat sähkömagneettisille kentille, kun taas tukiasema tai radiomasto sitä tuottaa. Näin ollen onkin tärkeää, että radiomastojen ja tukiasemien sijoittamisesta tehdään tämän lakimuutosesityksen 230 §:n mukainen sijoittamissuunnitelma kaikissa tapauksissa eikä vain silloin, kun osapuolet eivät pääse niiden sijoittamisesta sopimukseen, kuten tietoyhteiskuntakaareissa on säädetty. Tässä muutosehdotuksessa myös esitetään, että sijoittamissuunnitelmassa tulee esittää arvio siitä, minkälainen säteilyteho tukiasemista ja radiomastoista kohdistuu alueille, jotka sijaitsevat niiden välittömässä läheisyydessä tai antennien pääsäteilykeilassa. Näin näillä alueilla asuvilla tai säännöllisesti muusta syystä oleskelevilla on mahdollisuus arvioida niiden vaikutusta.

Tietoyhteiskuntakaaren 231 §:n mukaan teleyrityksen on toimitettava sijoittamissuunnitelma tiedoksi kaikille kiinteistön ja rakennuksen omistajille ja muille, joiden etua tai oikeutta suunnitelma koskee. Tässä lakimuutosehdotuksessa ehdotetaan, että sijoittamissuunnitelma on toimitettava tiedoksi kaikille kiinteistön ja rakennuksen omistajille; niille, jotka asuvat tai säännöllisesti oleskelevat niissä tai lähetinlaitteiden pääsäteilykiellon alueella sekä muille, joiden etua tai oikeutta suunnitelma koskee. Näin kaikilla niillä, joiden edusta tai oikeudesta on kysymys, myös näillä alueilla asuvilla tai säännöllisesti muusta syystä oleskelevilla, on mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä sijoitettavien radiomastojen ja tukiasemien sijoitteluun ja saada niistä tietoa sekä tehdä muistutus sijoittamissuunnitelmasta.

Arvoisa puhemies! Euroopan parlamentti on vuonna 2009 antanut päätöslauselman, jossa se toteaa, että matkapuhelinantenneja asennettaessa tulee erityisesti huolehtia siitä, että erityisherät kohteet, kuten koulut, päiväkodit, vanhainkodit ja terveydenhoitolaitokset, eivät ole tarpeettoman lähellä matkapuhelintukiasemia, jotta voidaan rajoittaa sähkömagneettisille kentille altistumista.

Tätä varovaisuusperiaatetta tukevia kannanottoja on paljon. Ison-Britannian säteilyviranomaisena toiminut sir William Stewart on jo raportissaan vuonna 2000 ohjeistanut, ettei mastojen keiloja suunnattaisi kohteisiin, joissa lapsia oleskelee. Tukiasemien ja radiomastojen säteilykeilojen suuntaamisella on siis vaikutusta, eli niitä ei saisi suunnata esimerkiksi asuntoja tai kouluja kohden. Euroopan neuvoston ja Euroopan ympäristöviraston näkemykset ovat vastaavia.

Optimaalinen tilanne olisi, että määriteltäisiin tarkka suojaetäisyys, jonka tulisi olla sellainen matka, joka riittää vaimentamaan matkaviestinverkon tukiasemasta tai radiomastosta tulevan lähetyksen tehoa merkittävästi. Suositeltava välimatka voisi olla esimerkiksi 300 metriä. Toisaalta korkean maston juurella voi olla katve, jossa säteily ei ole kovin korkeaa. Ihannetapauksessa lähettimien sijoittamisen tulisikin perustua mittauksiin eikä metrimääriin. Teleoperaattorit voivat myös lisätä lähettimien tehoja, jolloin tietyn etäisyyden vaikutus muuttuu.

Vaikka eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta esitti vuonna 2014, ettei mastoja pitäisi sijoittaa herkkien kohteiden kuten päiväkotien läheisyyteen, asiaa ei ole huomioitu

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2015 vp

lainsäädännössä tai Säteilyturvakeskuksen operaattoreille suuntaamissa uusissa asennusohjeissa. Tietoyhteiskuntakaaren tuleekin saada mukaan tässä lakiehdotuksessa ehdotetut Euroopan parlamentin päätöslauselman mukaiset säännökset siitä, ettei matkapuhelintukiasemia tai radiomastoja sijoiteta tarpeettoman lähelle erityisherkkiä kohteita, kuten kouluja, päiväkoteja, vanhainkoteja ja terveydenhuoltolaitoksia.

Tietoyhteiskuntakaaren 234 §:ssä säädetään telekaapelien tukiasemien ja radiomastojen sijoittelun esteistä. Tähän pykälään ehdotankin edellä mainittuun Euroopan parlamentin päätöslauselmaan viitaten lisäystä, että tukiasemat ja radiomastot tulee sijoittaa ensisijaisesti yleisille alueille siten, että niistä ihmisille aiheutuva säteilyaltistus minimoidaan ja että niitä ei tule sijoittaa asuintalojen tai erityisherkkien kohteiden, kuten koulujen, päiväkotien, vanhainkotien tai sairaaloiden yhteyteen tai niiden läheisyyteen. Tukiasemia ja radiomastoja ei pitäisi myöskään suunnata näitä kiinteistöjä kohti. Nämä lisäykset tulee ottaa huomioon myös sijoittamisoikeuden muuttamisesta tai poistamisesta säädettäessä.

Arvoisa puhemies! Olisin mielelläni maininnut vielä tästä sijaintitietokysymyksestä. Onko mahdollisuus jatkaa vielä? (Puhemies: Lyhyesti, kiitos.)

Euroopan parlamentti on käsitellyt tukiasemien ja mastojen sijaintitietokysymystä vuonna 2009 ja päättänyt, että yleisölle pitää antaa tieto radiotaajuuksia käyttävien tukiasemien ja radiomastojen sijainnista julkaisemalla paikkatiedot vapaasti internetsivuilla. Tämän vuoksi myös säädös tukiasemien ja radiomastojen sijaintitietojen julkisuudesta tulisi lisätä tietoyhteiskuntakaaren, jotta yleisöllä on mahdollisuus selvittää niiden sijaintitiedot vaikkapa asuinpaikkaansa valitessaan.

Nämä sijaintitiedot ovat internetissä julkisesti saatavilla esimerkiksi Ahvenanmaalla, Ranskassa ja Saksassa. EU-oikeudellinen yhdenvertaisuusperiaate kieltää unionin kansalaisten eriarvoisen kohtelun, joten tästäkin syystä myös Suomessa paikkatiedoista tulisi olla avoin ja kattava rekisteri. Sijaintitietojen salaaminen ei ole perusteltua myöskään julkisuuslain nojalla, jossa säädetään salassa pidettäviksi sellaiset asiakirjat, jotka liittyvät poikkeusoloihin varautumiseen. Matkapuhelinverkkoa ei voida kaataa tuhoamalla yksittäisiä tukiasemia.

Teleoperaattorit väittävät tukiasemien sijaintitietojen olevan salaisia, koska ne kuuluvat liikesalaisuuden piiriin. Nykytilanne kuitenkin on, että yksittäisen tukiaseman tai radiomaston paikkatiedot ovat julkista tietoa, jota voi tiedustella kunnallisilta rakennuslupatoimistoilta. Julkisuuslain kommentaarin mukaan yritystä tai sen liiketoimintaa koskeva yleisesti tunnettu tieto tai tieto, joka on hankittavissa julkisista lähteistä, ja samoin niitä yhdistelemällä laadittava tieto kuuluu julkisuuden piiriin. Näin ollen tukiasemien ja radiomastojen paikkatiedot eivät kuulu liikesalaisuuden piiriin eivätkä ole julkisuuslain tarkoittamia salassa pidettäviä tietoja.

Arvoisa puhemies! Radioaallot ovat kansallista omaisuutta, joten siksikään (Puhemies koputtaa) ei ole oikein, että niiden käyttötapa salataan. Perustuslaillinen julkisuusperiaate antaa yksilölle oikeuden yhteiskuntaa koskevaan tietoon. Tämä oikeus ei toteudu, koska saatavilla on vain yksittäisiä (Puhemies koputtaa) tukiasemien ja radiomastojen sijaintitietoja, joiden perusteella kuluttaja ei voi vertailla paikallistasolla eri operaattorien tarjoamien tietoverkkojen kattavuutta. Paikkatietojen julkisuus myös edistää ja tehostaa alan toimijoiden välistä kilpailua. Kaikkien kilpailurajoitusten poistaminen on yksi EU-oikeudenkin keskeisimmistä tavoitteista.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 75/2015 vp

Asia lähetettiin liikenne- ja viestintävaliokuntaan.